

сиченість різноманітна: матеріали про культуру і мистецтво, з психології, біографістики, історіографії та джерелознавства. Видається двома мовами – українською і польською. Програмними цілями видання є поширення інформації серед польського населення, наукової громадськості краю, України та Польщі про історичні й музикологічні дослідження в польських селах, стан польської мови і освіти в регіоні.

Редакційний комітет видання складають фахівці з історії, мовознавства, освіти й музикології, кандидати та доктори наук України і Польщі. На сьогодні вийшла лише одна наукова серія, але планується періодичний випуск (не рідше одного видання на рік).

Видавнича діяльність Польського наукового товариства в Житомирі незначна, але перспективна. У товаристві працюють професіонали, знавці своєї справи. Періодично вони проводять анкетування, що показує популярність їхніх видань, а разом з тим виявляє сильні і слабкі сторони роботи.

УДК 655:05+82-1

Р. С. Самотій

ІНЖЕНЕР І ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ АНДРІЙ ПЯСЕЦЬКИЙ ТА ЙОГО НАУКОВА І ПУБЛІЦИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Львівська політехніка пишається своїми вихованцями і діячами та докладає зусиль задля повернення їх із забуття. Ця публікація присвячена Андрію Пясецькому – представникові плеяди діячів української науки і культури, особистість якого заслуговує на всебічне вивчення й належну оцінку. Його робота в усіх сферах, до яких він був причетний, – яскравий приклад невтомного служіння суспільству. Початком визнання значення внеску в розвиток лісівництва стали публікації з нагоди 50-річного ювілею від дня трагічної загибелі вченого і громадського діяча у 1942 р. Увагу громадськості до постаті А. Пясецького привернули серією своїх біографічних нарисів М. Горошко та В. Дудок [1]. Досліджуючи військові поховання на сторінках “Галицької брами”, до життєпису А. Пясецького звертається О. Шишка [22]. Згодом з’являється генеалогічна розвідка роду Пясецьких у публікації А. Рудницького [20].

Наша робота присвячена розкриттю малодосліджених сторінок біографії А. Пясецького – поета, публіциста та ученого, його внескові у видавничу справу. Актуальність публікації полягає в поверненні у культурознавчий обіг неоціненого таланту цієї яскравої особистості.

Андрій Пясецький народився 27 серпня 1909 р. у селі Реклинець поблизу Великих Мостів на Львівщині. Наймолодший син багатодітної стародавньої шляхетської української родини. Батько – о. Лев, священник місцевої парафії, мати – Софія з родини Подолинських. Навчався у Львівській українській гімназії. Під час навчання вступає до молодіжної скаутської організації “Пласт” і стає активним членом куреня “Лісові чорти”. Участь підлітка в громадському житті молодіжної організації пов’язана з подорожами і походами. Вивчення природи рідного краю вплинуло на вибір майбутнього фаху А. Пясецьким. У 1927 р., після закінчення гімназії, він вступає на рільничо-лісовий факультет Львівської політехніки. У той же час у літографованому часописі “Гей-гу, гей га”, органі пластового куреня “Лісові чорти”, з’являються перші літературні спроби А. Пясецького-студента, підписані криптонімом “Дусько” (його прізвисько в колі рідних і знайомих) або “Д”. Пластовий часопис “Гей-гу, гей га” мав клич: “Ми йдемо невпинно вперед і бачимо перед собою ясну, як сонце, ціль: могутність України”. З цим гаслом часопис виходив у 1927 – 1929 рр., конкретизуючи свій шлях у статтях, оглядах, вказівках і міркуваннях” [2].

На урочистих зборах з нагоди посвячення пластового прапора куреня 22 червня 1929 р. прозвучала пісня-гімн на вірш А. Пясецького “Прапоре наш”. Його згодом натхненно співали пластуни на всіх урочистостях підняття пластового та національного прапора:

*Прапоре наш! колючий звій терновий
Сплетемо ми терпінням цим страшним,
Він змінеться тобі в вінець лавровий
Під сонцем Волі ясно-промінним!*

Однією з перших літературних спроб юного Андрія став вірш з присвятою Конрадowi Лjunдбергу “*На північ*”, який було опубліковано в часописі українського пласту “Молоде життя” у грудні 1929 р. Поетичні рядки сповнені молодечої снаги, оптимізму й романтичних мотивів:

*Я лецетар, пластун,
Лечу в незнану даль,
Як птах, як хижий птах !
Іскриться, як кристаль,
Сріблестобілий шлях [4, с.1].*

Найбільш плідний період поетичної і публіцистичної творчості А. Пясецького припадає на студентські роки. Не полишаючи громадську діяльність у “Пласті”, А. Пясецький обирає для себе шлях публіцистичних виступів у молодіжній пресі 30-х рр. Розпочинається тісна співпраця з часописам “Вогні”, де з’являються його нариси, вірші, огляди літератури, популяризаторські

статті [21, с. 181 – 186]. Характерною рисою перших виступів двадцятидворічного А. Пясецького є надзвичайна поетичність і романтизм, захоплення красою природи, багатством флори і фауни. “Ліс гомонить, як живий” – провідна думка нарису “*З ліса і поля* [5, с. 4 – 7], підписаного криптонімом Дусько. У другому річнику часопису надруковано ліричний різдвяний вірш “*Шляхи*”, в якому автор, прекрасно володіючи віршованим словом, захоплюється:

Задивлений – заслуханий – стою:

Сріблястий сніг – горить на сонці самоцвіт... [6, с. 1].

Зміни в суспільстві, ускладнення політичної ситуації в 30-х рр. знайшли своє відображення в публікаціях журналу для української молоді. Відверті редакційні виступи призвели до того, що наклад четвертого числа “Вогнів” за 1932 р. було конфісковано. Усі ці події не могли не вплинути на світоглядну позицію А. Пясецького, який відгукнувся на них своєю поезією. У його віршах з’являються патріотичні і патетичні мотиви. Так, оспівуючи пластові прапори у вірші “*Гей, та чи тямите Ви?*”, стверджує “*Бо знаєть, є присяги, які видерти можна – тільки разом з життям!!!*” [7, с. 5]. Заклик до небайдужості і прагнення збудити свідомість пластової молоді звучить у романтичному вірші “*Пресвітлий Лицарю*”, завдяки створеному автором художньому образу лицаря, як узагальнення усіх героїв українського епосу:

*Пресвітлий Лицарю! Як пролітатимеш над ранком сонними полями
Спини в бігу коня!*

Зневіри жах – примара будніх днів –

Ти-ж дай, щоб знову стали карними рядами

Мільони юнаків! [8, с. 1].

Події поточного життя, роздуми і власні рефлексії відзеркалюються в поезії “*Сірі дні*” [9, с. 1]. А. Пясецький своїм поетичним словом відгукується на болісні втрати. У часописі “Вогні” з’являється його вірш “*Баллада про смерть*” (пам’яті Олесея Венгловського) [10, с. 1].

На зламі 1932 – 1933 рр. як у Східній, так і Західній Україні зростала політична напруженість у суспільстві. Реагуючи на настрої окремих кіл, А. Пясецький для свого публіцистичного виступу використовує жанр (як сам зазначає) гіркою фейлетону. Питання громадянської етики піднято в публікації “*Болото*” [11, с. 9 – 12].

Гіркота від усіх подій, що відбувалися в Україні протягом 1933 р., вилилася у публіцистичний цикл “Вірваний шлях”, головним героєм якого виступає персонаж пластуна-патріота Грицька. У вересні того ж року в часописі “Вогні” було опубліковано дев’ятий нарис з циклу під назвою “*Грицько мріє*”. З боєм автор натякає на тяжкий період у Києві, коли пішли з життя М. Хвильовий та М. Скрипник, згадує, що почалися жахливі репресії і за-

слання українських патріотів на Соловки. Однак завершує він свій нарис з надією та оптимізмом: *“Різними дорогами йдемо, в тяжких змаганнях з твердою дійсністю життя, та в усіх жевреї в куточку душі певність, що колись докінчимо спільно наш вірваний шлях”* [12, с. 15].

Після закінчення навчання у Львівській політехніці, уже працюючи, А. Пясецький продовжує співробітничати з часописом “Вогні”. Публікується, підтримує видання фінансово, вносить пожертви на пресовий фонд разом з іншими громадськими і пластовими діячами – О. Тисовським, Р. Олесницьким та ін. У першому числі часопису за 1934 р. з’являється його передовиця *“Нове покоління”*, присвячена українському пластовому рухові [13, с. 1 – 2]. У тому ж випуску в рубриці “Книжковий огляд” він робить спробу розпочати цикл публікацій *“Про пригоду”*, де ділиться з читачами враженнями про книгу Г. М. Стенлі *“Через нутро Африки”*, яка ще не була перекладена на українську мову [14, с. 16].

На жаль, професійна діяльність займала все більше часу, і в наступні роки зменшується кількість його публікацій у пресі. Одним з останніх поетичних виступів у часописі “Вогні” став вірш, присвячений річниці бою під Крутами *“В півночі нині Ваш дух під Крути хай летить...”* [15, с. 1].

Отже, такою різнобічною і плідною була творча співпраця А. Пясецького з часописом пластової молоді “Вогні”. Таким чином він вносив свій внесок у формування світогляду, виховання і боротьбу за національні ідеали підрастаючого покоління.

Після отримання диплома інженера-лісівника А. Пясецький започатковує співпрацю з Природничим музеєм при НТШ. Одночасно засновує технічно-лісове бюро “Сільва”, підтримуючи український патріотичний кооперативний рух “Свій до свого по своє”. Фірма А. Пясецького обслуговувала великі масиви лісів греко-католицької консисторії в Горганах і ліси Земельного банку гіпотечного біля Рогатина. 1934 р. за сприяння голови фізіографічної комісії НТШ М. Мельника та підтримці митрополита Андрея на ділянці церковних лісових угідь він засновує заповідник.

Незважаючи на свою професійну зайнятість, А. Пясецький не полишає громадської роботи в Пласті, бере участь у започаткуванні акції “Пласт-село”. Не пориває і з видавничою справою. Цікавим задумом А. Пясецького, Д. Палієва, О. Тарновича стало видання у 1934 р. підручника для сільської молоді *“Молоде село”* [3]. На сторінках видання провідними стали теми української та світової історії, культурної спадщини українського народу, проблеми самовдосконалення, які сприяли формуванню свідомості молоді. Крім того, у підручнику розглядалися питання участі молоді в громадських організаціях, були поради для хлопців і дівчат, словничок іноземних слів та ін.

З початком Другої світової війни, у вересні 1939 р., використовуючи тимчасове беззавдання, А. Пясецький організує Лісосировинний трест на базі Дирекції державних лісів. На жаль, прихід радянської влади перешкодив реалізації його великих проєктів. Усі попередні роки він фахову працю поєднував з дослідницькою діяльністю, вивченням карпатських лісів. 1940 р. вирішує зайнятися науковою роботою. Влаштується в Політехнічний інститут на посаду доцента кафедри лісової ботаніки. Своє наукове зацікавлення зосереджує на унікальній природі Розточчя. Організує в Янові Лісову науково-дослідну станцію. Співпрацює з видатним українським ученим-лісівником П. Погребняком. Публікує свою цікаву науково-популярну статтю “Природа західних областей України” в журналі “*Юний натураліст*” [16, с. 1 – 4].

Протягом 1940 – 1941 рр. А. Пясецький зробив значний внесок у розвиток науки про лісову типологію. Його наукова діяльність реалізована в декількох ґрунтовних наукових працях, які вийшли в ці роки: “*Про українську лісову типологію*” [17], “*Загальний нарис природної історичної районізації лісів західних областей УРСР*” [18]. У лютому 1941 р. захищає кандидатську дисертацію на тему “Карпатський кедр, його охорона і кедрові заповідники”.

У перші дні війни НКВС заарештовує А. Пясецького. Лише щаслива доля цього разу зберегла життя ув’язненого в Бригідках молодого вченого. Після проголошення 30 червня 1941 р. Української самостійної держави йому пропонують зайняти посаду міністра лісів в уряді Я. Стецька. Проте в умовах німецької окупації такий чин був приречений на поразку, уряд через два тижні розпустили. Учений робить спробу організувати Український лісовий науково-дослідний інститут, взимку 1941 – 1942 рр. разом зі студентами політехніки робить важливі наукові дослідження та спостереження. Вони стали основою його останньої високо оціненої П. Погребняком монографії “*Про побудовування і біологічний розвиток ряду типів українського лісу*” [19], виданої в роки воєнного лихоліття під егідою природничої секції НТШ в Українському видавництві в Кракові накладом 25 примірників.

А. Пясецького призначили надлісничим Янівського лісництва. Протестуючи проти наказів окупаційної влади, нещадного вирубування лісу на Розточчі, виявляючи громадянську позицію, учений їде до Кракова в Головне управління лісів до професора Мантеля. Ці дії українського патріота кваліфікуються як супротив владі, і вченого 8 січня 1942 р. заарештовують у Страдчі. Під час ув’язнення він зголосився доглядати за хворими, сам перехворів тифом. Наприкінці листопада 1942 р. на схилах Кортумової гори було розстріляно 28 українських в’язнів-патріотів, серед них був і Андрій Пясецький... Так, у 33 роки обірвалося життя талановитого вченого, організатора, поета і публіциста.

У статті розглянуто й проаналізовано поетичну та публіцистичну творчість А. Пясецького в часописі “Вогні” в студентські роки, роботу вченого в галузі лісівництва та його внесок у видавничу справу. Попереду – вивчення студентської та молодіжної преси Львова, де були опубліковані й твори патріота, поета, громадського діяча і науковця Андрія Пясецького.

1. Горошко М., Дудок В. Лицар українського лісу // Аксіоми для нащадків. Л., 1992; Горошко М., Дудок В. Андрій Пясецький // Голос з-над Бугу. 1992. 28 вересня; Горошко М., Дудок В. Лицар українського лісу // За вільну Україну. 1992. 8, 10 вересня; 2. Животко А. Рукописні пластові часописи молоді // Вогні. 1939. Ч. 1 – 2. С. 153. 3. Молоде село: Підручник для сільської молоді / Д. Паліїв, А. Пясецький, О. Тарнович, Ч. І. Л., 1934. 4. Пясецький А. На північ // Молоде життя. 1929. № 11. С. 1. 5. Пясецький А. З ліса і поля // Вогні. 1931. Ч. 1. С. 4 – 7; Ч. 2. С. 26 – 27. 6. Пясецький А. Шляхи // Там же. 1932. Ч. 1. С. 1. 7. Пясецький А. Гей, та чи тямите Ви? // Там же. 1932. Ч. 5 – 6. С. 5. 8. Пясецький А. Пресвітлий Лицарю // Там же. 1933. Ч. 9. С. 1. 9. Пясецький А. Сірі дні // Там же. 1933. Ч. 2. С. 1. 10. Пясецький А. Баляда про смерть // Там же. 1934. Ч. 7. С. 1. 11. Пясецький А. Болото // Там же. 1933. Ч. 8. С. 9 – 12. 12. Пясецький А. Грицько мріє // Там же. 1933. Ч. 7. С. 151. 13. Пясецький А. Нове покоління // Там же. 1934. Ч. 1 – 2. С. 1 – 2. 14. Пясецький А. Про пригоду // Там же. 1934. Ч. 1 – 2. С. 16. 15. Пясецький А. В півночі нині... // Там же. 1936. Ч. 5 – 6. С. 1. 16. Пясецький А. Природа західних областей України // Юний натураліст. 1940. № 12. С. 1 – 4. 17. Пясецький А. Про українську лісову типологію. Л., 1940. 18. Пясецький А. Загальний нарис природної історичної районізації лісів західних областей УРСР. Л., 1941. 19. Пясецький А. Про побудування і біологічний розвиток ряду типів українського лісу. Т. І. Краків, 1942. 20. Рудницький А. Родина Рудницьких і родина Пясецьких // Матеріали третьої міжобл. генеалогічної конф. “Український родовід” / Упор. А. Огорчак. Л., 2003. 21. Українські часописи Львова. 1848 – 1939 рр. Історико-бібліографічне дослідження: У 3 т. Т. 3. Кн. 2. 1929 – 1939 рр. Л., 2003. 22. Шишка О. На схилах Кортумової гори // Галицька брама. 1999. № 5 – 6. С. 26 – 27.

УДК 821.161.2 (477.83/86) “191/193”:655.41

Л. Б. Сирота

**ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА
XIX – ПОЧ. XX ст. У ГАЛИЧИНІ В 1910 – 30-ті рр.:
ЛІТЕРАТУРНИЙ ДІАЛОГ ЧИ ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНСЕРВАТИЗМ?**

У 1910 – 30-ті рр. західноукраїнські видавці поширювали твори українських письменників XIX – поч. XX ст., організовуючи, зокрема, літературні серії, бібліотеки, а редактори місцевих газет і журналів, що виходили в цей час, підбирали для друку в періодиці відповідні матеріали. І. Тиктор, Я. Оренштайн, Наукове товариство ім. Шевченка і Товариство „Просвіта”, газета „Діло” з великої когорти імен класиків виділяли тих, хто зробив найпомітніший вклад у розвиток української літератури.